

باغ تخت

قلعه میوه باوایب دوره قاجاریه

باغ تخت در شمال شهر شیراز و در پای کوهستان شمالی شیراز قرار دارد و فعلاً * مرکز نیاده ارتش شاهنشاهی است که قسم از نهاد کاشیهای نظامی شیراز در آن مستقر می باشد * اساس اولیه باغ مذکور خیلی قدیمی است و وسیله اتابک قراجه از اتابکان سلسله سمری بنیان آن گذاشته شده است بنای اصلی باغ را اتابک قراجه در سال ۴۸۰ هجری قمری نهاده است * اتابک قراجه عمارتی را بنیایا در محل مرتفعی بتواند را تخت قراجه نام گذاشت با توجه پوشش باغ و ارتفاعات شمالی آن محل یعنی قلعه قاجاریه همان تخت قراجه است چسبه محل مذکور بواسطه موقعیت طبیعی که در باغ دارد بهترین محل برای ایجاد بنا و قلعه مستحکم بوده است بدلت مریزمان و عوامل طبیعی ساختمان دوره اتابک قراجه روپاشند اهرفت بعداً * آقا محمد خان قاجار در سال ۱۲۰۸ هجری قمری در محل مذکور قلعه مستحکم را بنیان نهاد و محمد شاه قاجار در سال ۱۲۶۰ هجری قمری بنای جدید و محوطه های سطح آن را که تخت قاجار نامیده میشود احداث نمودند که حوضها و تواره ها و حمام و مسجدها عالی داشت که بیشتر آن از بن رفته است و اکنون قسم از محل آن که بصورت محوطه های سطح در دامن کوه بصورت طبقات متعدد در خود نمائی می کند * بناها نچه قلعه مذکور از قلعه کریم خانی مسی خوانند صحیح نیست چه در هیچ يك از منابع گذشته و حال محل مذکور بنام قلعه کریم خانی ذکر نشده است قلعه کریم خانی از ک و قلعه و احداث شهر است که محل زندان شهرمائی شیراز است و دیگری قلعه ای بوده در کنار شهر شیراز که بعد از انقراض سلسله زند به روی کار آمدن سلسله قاجاریه آقا محمد خان قاجار جهت کینه آنکه بدو مان زند به داشت آن را خراب نمود و در کتیبه منابع تاریخی دوره زند به و قاجاریه این مطالب ثبت شده است آقا محمد خان قاجار بنای محکم و قلعه و پاروی کریم خانی را که حساری بلند داشت خراب و ویران نمود و خند قیضی را که در اطراف قلعه وجود داشت با خاک بر نمود و بعد از آن خان سبای کاشانی شاعر دوره زند به و ابتدائی

دوره ناجاریه که خود شاهد این مختار است او بود سوزد روضی خود را از این واقعه بایک رباعی بیان نموده است

گردن زمانه خاک نم بخت در سبغ باشهد طرب زهر در امیخت در سبغ

از کینه دورت جور مرشد شیرازه شیران مینمیرد بخت در سبغ

بمهر جان در کتب و تاریخ مذاکرات مفصلی راجع به باغ تخت ذکر شده است از جمله مرحوم نرست اندوله شیرازی -

میرزا مشهور در کتاب آثار عجم و حاشی میرزا ابوالحسن نسائی در ازبستانه ناصری مذاکرات راجع به این باغ -

نگاشته اند که برای مزید اصلاح نسائی از آنها عیناً * نقل میگردد *

مرحوم نرست اندوله در کتاب آثار عجم شرح باغ تخت را چنین نوشته است (در جانب شمال شیراز مساحت

کشتزار مصلی قریب یکوهیکه که چهارباکوهی در آن است قطعه کوچکی بوده اتمامت قراچه در سنه ۴۸۰ هجری پسر

بالای آن عمارتی ساخته و آن را تخت قراچه می گفته اند * پس از فرزندانشان شهید در سال ۱۲۰۸ بقای تازه

تهداد و تخت قراچه میخواندند بعد از آن مرحوم محمد شاه قاجار در سال ۱۲۶۰ و اند مرتبه های بران افزوده و حوضی

در جلوان مراتب ساخت و آن را باغ تخت می نامیدند و این از جمله باغات دیوانی است *

وضع باغ ۰۰۰ عرصه باغ قریب یکصد بیگم است از در آن که داخل می شوند بوستانی است دو خیابان وسیع دارد

که در حواشی آنها سردابهای دلنشد و چنارهای بلند بقظا است و در ضمن آنها درختان گل و گیاهان بوده و در سایر

مکن باغ از هرگونه اشجار باغها موجود است در انتهای باغ دو درسته پله و دو بعد در کاخ است که با درسته میرسند بخلاف

دیگر که در آن حوضی است طول آن مقدارتود درغ و عرضش ۶۵ ذرع در سمت شمال و جنوب آن حوض باغچه هائی پراز

نارنج و سرو است و سایر اشجار نیز در آنها * در دو سمت شمالی و جنوبی آن حوض باغچه هائی پراز نارنج و سرو است و

سایر اشجار نیز در آنها * در دو سمت مذکور و عمارت ثلاثه رنگی است بطرفی که دارای ایوانهای متعدد است -

تحتانی و فوقانی است و در سمت رو قبیل هفت طبقه و مرتبه است که طول آن طبقات قریب بخون حوض است و در انتهای

طول آن طبقات پهنهای مرتفع از کاشیهای الوان بریاست و هر یک از آن مراتب ده ذرع و بیشتر و کوشا است

و در هر طبقه دو رسته پناه بفرنیه ساخته اند که از طبقه پناه دیگر آلا میروند و در میان پناه ها از طبقه بالا تا طبقه پائین ابشارهای عمیق است که از نراره تنه آب میزند و در عرصه هر یک از آن طبقه ها حوضهای کشکولی و غیر کشکولی و بشک مربع و بیضی است بعضی مسطح و بعضی در میانشان قراره ها قراره ارد در عریبه و طبقه بالا تا آری است رابع با عرصه وسیع و در طرف آن تا از فرنیه آری ها و گوشواره ها و جوانهها متعدد ساخته اند بونجههای خوش و دراز و دگر و الا میگذرد و روستا است که روی دیگرش در طرف جنوب و شمالی است که انبساط یافته است در ساحه طولانی در وسط آن است) (.....)

حاج میرزا ابوالحسن نقاشی در کتاب دارستانه تاری در مورد باغ و قلعه مذکور این چنین زیارتنامه است *

(باغ حضرت قاجاریه در آستان بستان شیراز مساحت بنامش کثیره ساری از طبقه کب بر پیشتر از زمین در کتبم کشیده و انواع درختان را در آن کاشته اند و اکنون بیشتر آنها خشک شده قطع شده در ایام آنها زیارت کنند *

پهلوئی لغوی و شاه نوی کتب پیدار	پهلوئی لغوی و شاه نوی کتب پیدار
بستان در دهه که بودی جگرچه و سنا	بستان در دهه که بودی جگرچه و سنا
نمانده شب از آن و نجهان میرز کرم	نمانده شب از آن و نجهان میرز کرم

و در بار خرابی این نغمههایی است در جنبه جنونی این باغ پارچه کوهی به بلندی سی ذرع پیشتر دراز اند و پنداره نراره پنهانی بعد از مساحت صد گام از کوه جدا شده در سال ۱۸۰۰ نهایتاً قراره وای مساحت در برابر پشته این پارچه کوه شمالی مساحت ساخته نامش را بخت قراره گذاشته و در وقتی را از شهر اهالی میسر از آن جدا کرده از دشته کوه شمالی شیراز بر این پشته رسانده و مرکز شهر از زیر پهنی گذرانده و داخل این عمارت نموده و حور و پادشاه آن را با داد پند از میان خراب کرده و جز نامی از آن باقی نبود و در سال ۱۱۲۰ با فرمان خدیو زمان شاهنشاه قاجار حضرت آقا محمد خان قاجار البقره اساس حکم و بنای مستحکم در جای عمارت بخت قراره گذاشته بخت قاجار نبود در سال ۱۱۶۱ م فرموده سلطان میرزا قاجار شاهنشاه حضرت آقا شاه محمد شاه قاجار را را از شهر جدا داشته یعنی این عمارت را بخت مریه برداشته و آن نماها ساخته سخن مریه برداشتن را از دست مریه دیگر

حوضهای کشکولی مرتب نمود میان تریچیا باخر رسانیدند. در دشته مرتبه آخرین اتباد راجه وسیعی پیش
ساختند و از خیانت کارکن باکارا رباب رانزاده از هشته نگاه ندر ارد و در سر جانب این دریاچه درختهای سیویکاج
کاشته اند و در برابر عمارت درخت کاج تنومندی است که خاقان مغول و معتمد شاهنشاه اعظم محمد علی شاه تاجدار
ذاب نراه در زمان جهان یاقی خود در سمکت فارس آن را بدست بهارک خود کاشته و تا کنون مردمان شیراز آن را
بچشم احترام می بینند و عمارت تختگاه جارا زوز جویانی عاری روی به پوری گذاشته چنانکه خدای تعالی نمود و
من نغمه و شکوهی با خلق (۰۰۰) (کوشش نام و در کمال از مناسبت شود)

این خلاصه مدائمی بود که در تاریخ دوره زند به و تاجار به در مورد باغ تخت و قلعه آن ذکر شده است. اما استفاده از
یاد داشت های فوق و مراجعه بهازید محل معلوم گردید ساختمانی که فعلاً * در محد تخت تاجار وجود دارد -
قلعه ای است مربوط به اوایل دوره تاجار به طبقات شش گانه که در قسمت جنوبی قلعه و در جنوبی آن قرار دارد. طرح
آن قدیمی تر می بود. بدوره انابت تاجار به می باشد * بنای فعلی قلعه در زمان آقا محمد خان تاجار در سال ۱۲۰۸
هجری قمری بنیان نهاده شده است و این قلعه در همان محل تخت تاجار به بنیان شده است * در جلوه قلعه و در سمت
جنوب آن هفت طبقه وجود دارد که هر طبقه بصورت خیابان پیشی در کنار هم واقع شده اند در یک طرف آن خیابانی است
که برای رسیدن به قلعه و سایر نقلیه از آن عبور می نمایند بنای که در بالای آن در زمان آقا محمد خان تاجار نهاده
شده آن راه به تخت تاجار و بسوی ساختن سلاطین بعدی تاجار به نیز در همین ساختمانهای قلعه اقدام نمودند از جمله
در زمان حکمرانی حسینعلی میرزا در زمان سلطنت محمد علی شاه تاجار بخش از ساختمانهای قلعه ترمیم گردید و در
سیوی که هم اکنون در سمت شمالی ساختمان جنوبی غربی قلعه وجود دارد بوسیله دیدست محمد شاه تاجار کاشته
شده است * در زمان سلطنت سالیار شاهان تاجار به نیز ساختمان مذکور تکمیل گردید و از جمله در سال ۱۲۶۱ در زمان
محمد شاه تاجار ساختمانهای قلعه تکمیل و در راین قلعه در محد باغ حوضهای و نواره های سنگی احداث نمودند که
قسمتی از باغهای مذکور هم اکنون در محد یادگان باقی است * بصورتی که ساختمانهای دوره تاجار به قلعه و در
نهاده شدی هیئت اصلی قلعه می بینی ساختمان بصورت اولیه در محد باقی بود از جمله کاشیکاری نمای جنوبی -

ساختمان ولایت های سدنی و وزارت سدنی ایوان شرقی ساختمان بصورت اصلی در محل باقی بود در زمان سلطنت
 اقلیدسرت و پادشاه کبیر ساختمان مذکور بهمان صورت اولیه ترمیم و بصورت اولیه درآمد اینک ساختمان مذکور را مورد
 بررسی قرار میدهم * وسیع موجود ساختمان جنوب غربی قلعه

راه ورودی آن در سمت شمال قلعه قرار دارد قلعه ای است اجری بسیار مستحکم که بر روی پشته طبیعی بنا نهاده
 شده است چهار برج در چهار گوشه آن چشم بخورد گرچه نوسازی و تجدید ساختمان شده ولی پایه و بنای اولیه
 خود را حفظ نموده است * دوسری ساختمان در داخل قلعه چشم بخورد * بنا بر دیوار ساختمان در سمت شمال
 قلعه و در داخل آن وجود دارد و در گوشه آن دو برج مدور چشم بخورد راه ورودی برجها از داخل قلعه است کنگره
 در دیوار و برج نصب شده و سوراخهایی در دیده میشود که برای حفاظت قلعه در مواقع لازم و تر اندازی
 میبوییدند است ساختمان اصلی دیره فاجاریه در گوشه جنوب غربی قلعه قرار دارد در سمت جنوبی قلعه ۷ طبقه
 با قطعات سنگ تیره تراش ساخته اند که آخرین طبقه در این خیمه ای است کنگره ورودی و سایر طبقه بداخل
 قلعه است و در جلوان باغ زیبایی از درختان سرو کاج دیده میشود قلعه مناره بسیار زیبایی دارد و از فرازان همه
 شهر شیراز بخوبی دیده می شود صحن حیاط در سمت جنوب بوسیله شش ردیف پله سنگی به طبقه آخری جنوب
 قلعه راه دارد پله مذکور قدیمی و منوط با واپس دیره فاجاریه است * هشت اصلی ساختمان هم بندی آن کاملاً
 حفاظت شده است هشت اسپر سه کاشیکاری در نمای جنوبی ساختمان وجود دارد بین دو اسپر کاشیکاری آخسر
 یک حاشیه وجود دارد که نافذ کاشیکاری است و امکان دارد که کاشیکاری آن در این حاشیه ازین رفته باشد طرحهای بسیار
 زیبایی در کاشیکاری اسپر های فوق بنا رفته است و با قطعات کاشیکاری ایوان بصورت کنگره های زیبایی تزئین شده
 است که در این آنها کنگره های کوچکی و بشکلی صلیب چشم بخورد لب بند بالای اسپر های کاشیکاری ولایت
 از راه سنگی ایوان سمت شرقی ساختمان و لنگان سنگی جلوان ایوان قدیمی و منوط با واپس دیره فاجاریه و به
 صورت و طرح اولیه در محل باقی مانده است در گوشه جنوب غربی ساختمان دیوار کوناهای است که برج جنوب غربی

قلعه راه ساختمان قدیمی منوط به سازد و در واقع قرار دارد و این مذکور شده و در بالای طاقها ای مذکور و
 جنبی کاشیکاری با قطععات کاشی انوان منوط با و این دوره تاجریه باقی است در سمت جنوبی ساختمان
 مذکور ایوانی است که وسیله راه پله بکنار برج منوط میشود * در گوشه جنوب غربی قلعه پلنریه پلکان آجری
 وجود دارد که راه ارتباطی دیگر قلعه میجام تخت بوده است که بهرور ایام صدمه دیده و نظیریکه در نقش ملاحظه
 میشود هم اکنون مشغول ترمیم و باور منوط به پله های مذکور می باشد اسیره های کاشیکاری نمای جنوبی
 ساختمان از نمونه های جانب کاشیکاری او این دوره تاجریه محسوب میگردد نمای پی ساختمان در اطراف کاشیکاری
 از قطععات سنگسرخ خام حجاری شده بسیار زیبایی تزئین شده است ساختمان اصلی قلعه دو طبقه بوده و در
 طبقه دوم آن دو اتاق دیده میشود * در طبقه اول در می در سمت شرقی و در دیگری در سمت شمال ساختمان
 وجود دارد در نمای بهرا هرو می منوط میشود که در طبقه دوم بوسیله پلکانی ارتباط دارد * در طبقه اول و دوم در
 نمای جنوبی پنج پنجره عمیق شده است در راهمه جدید * تپه بهر آن نصب شده اند * پنجره های در راه پنجره
 و اسکلت ساختمان بر روی پی قدیمی ترمیم و ساختمان شده است * کف حیاط از قطععات سنگسرخ فرش شده و ستر
 در گوشه شمال غربی ساختمان دو ساختمان دیگر هم وجود دارد که یکی آئینه خانه قلعه و دیگری حمام قلعه بوده
 است در گوشه شمال شرقی و وسط قلعه حوض سنگی از دوره تاجریه باقی مانده است که لبه و استوریه آن از قطععات
 سنگسرخ خام حجاری شده تپه و نصب شده است و در کنار آن نیز پله همین حوض در رخت سرویس می که بد سمت
 اتحالی شاه کاشته شده است دیده میشود و بهر تپه قلعه مذکور باید از نمونه های جانب و آئینه من
 دوره تاجریه محسوب داشته و وجود یک بهر تر قسمت های قلعه نو سازی شده است معین همیشه شکر اصلی
 قلعه بواسطه موقعیت طبیعی آن محفوظ مانده است پی بندی ساختمان جنوب غربی قلعه و کاشیکاریهای آن و از راه
 سنگی ایوان شرقی بهمان صورت و طرح اولیه در محل باقی است بر جبهه جهت موقعیت طبیعی بهمان صورت اولیه
 نو سازی در محل باقی است بهر حال بنظر میرسد که قلعه مذکور باید تعمیر و ترمیم و در محل حفظ و نگاهداری نمود *

بیت المقدس احترام المکتب السیاسی

اسکندریه

باغ تخت

قلعه مربوط باوایل دوره قاجاریه

تکم

الله قلی اسلامی

باغ تخت در شمال شهر شیراز و در پای کوهستان شمالی این شهرستان قرار دارد و فعلا مرکز پیاده ارتش شاهنشاهی است که قسمتی از پیادگانهای نظامی شیراز در آن مستقر میباشد. اساس اولیه باغ مذکور خیلی قدیمی است و بنیان آن بوسیله اتابک قراچه از اتابکان سلغری گذاشته شده است بنای اصلی باغ را اتابک قراچه در سال ۴۸۰ هجری قمری نهاده است. اتابک قراچه عمارتی را بر بالای محل مرتفعی بنا و آن را تخت قراچه نام گذاشت با توجه بوضع باغ و ارتفاعات شمالی آن، محل فعلی قلعه قاجاریه همان تخت قراچه است چه محل مذکور بواسطه

موقعیت طبیعی که دریاخ دارد بهترین محل برای ایجاد بنا و قلعه مستحکمی بوده است بعلاوه مرور زمان و عوامل طبیعی ساختمان دوره اتابک فراهه رو باهمدم رفت بعداً آقا محمدخان قاجار در سال ۱۲۰۸ هجری قمری در محل مذکور قلعه مستحکمی را بنیان نهاد و محمد شاه قاجار در سال ۱۲۶۰ هجری قمری بنای جدید و محوطه‌های مسطح آن را که تحت قاجار نامیده میشود احداث نمودند که حوضها و آبروها و حمام و مستحکمات عالی داشت که بیشتر آن از بین رفته است و اکنون قسمتی از محل آن که بصورت محوطه‌هایی مسطح دروازه‌ها و گور بصورت طبقات متعدد خود نمایی میکند بنا بر آن قلعه مذکور واقع گردیده است چنانچه در هیچ یک از منابع گذشته و حال محل مذکور نام قلعه کریم‌خانی ذکر نشده است قلعه کریم‌خانی از کوه و قلعه داخل شهر است که از چند سال پیش برای محل زندان شهر بانی شیراز از آن استفاده میکنند و دیگر قلعه‌های بودمور کنار شهر شیراز که به دوازده افراسیاب سلسله زندیه و روی پیر آمدن سلسله قاجاریه آقا محمدخان قاجار بجهت کینه‌ای که بدو زمان زندیه داشت آنرا خراب نمود و در کلبه منابع تاریخی دوره زندیه و قاجاریه این مطالب ثبت شده است. آقا محمدخان قاجار بنای محکم و قلعه و باروی کریم‌خانی را که حصاری بلند داشت خراب و ویران نمود و خندق عمیق را که در اطراف قلعه وجود داشت از خاک انباشت.

فتحعلی خان سیاهی‌کشان شاعر دوره زندیه و ابتدای دوره قاجاریه که خود شاهد این منظره تأسف آفر بود سوز و غم خود را از این واقعه با یک رباعی بیان نموده است :

گردون بزمانه خاک نم ریخت در بیخ باشد طرب زهر در آمیخت در بیخ
از کینه دور فلک جسور سرشت شیرازه شیراز بهم ریخت در بیخ
بهر حال در کتب و تواریخ مطالب مفصلی راجع به باغ تخت ذکر شده است از جمله مرحوم فرست الدوله شیرازی مورخ مشهور در کتاب آثار عجم

وحاجی میرزا ابوالحسن فسانی در فارسینامه ناصری مطالبی را جمع باین باغ نگاشته‌اند که برای مزید اطلاع قسمتی از آنها عیناً نقل می‌گردد :

مرحوم فرصت‌الدوله در کتاب آثار عجم شرح باغ تخت را چنین نوشته است : « در جانب شمال شیراز بمسافت کمتر از میلی فریب بکوهی که تکیه بابا کوهی در آن است قطعه کوهی بود، اتابک فراهجه در سنه ۵۸۰ هجری بر بالای آن عمارتی ساخته و آنرا تخت فراهجه می‌گفته‌اند . پس از فراهجه‌خاقان شهید در سال ۶۲۰۵ بنائی تازه بهاء و تخت فراهجه میخواندند بعد از مرحوم محمد شاه قاجار در سال ۱۲۶۰ واند مرتبه‌ها بر آن افزود و حوضی در جلو آن مراتب ساخت و آنرا باغ تخت می‌نامیدند و این از جمله باغات دیوانی است .

وضع باغ عرصه باغ فریب بکصد پیمان است از در آن که داخل میشوند بوستانی است دو خیابان وسیع دارد که در حواشی آنها سرو های دلپسند و چنارهای بلند بقطار است و در ضمن آنها درختان گل و ریاحین بوده و در سایر حوض باغ از هر گونه اشجار با تمام موجود است در انتهای باغ دور سنه پاه و در عهد در گاه است که بالا رفته می‌رسند بطرف دیگر که در آن حوضی است طول آن مقدار نود ذراع و عرضش ۶۵ ذراع در سمت شمال و جنوب آن حوض باغچه‌هایی بر از نارنج و سرو است و سایر اشجار نیز دارد ایضاً در دو سمت حد کور و عمارت کلاه فرنگی است بفرینه که دارای ایوانهای متعدد از تختانی و فوقانی و در سمت رو بقیله هفت طبقه و مرتبه است که طول آن طبقات فریب بطول حوض است و در انتهای طول آن طبقات میلهای مرتفع مربع از کاشی‌های ایوان بریاست و عرض هر یک از آن مراتب دو ذراع و بیشتر و کمتر است و در هر طبقه دور سنه پاه بفرینه ساخته‌اند که از طبقه بطبقه دیگر بالا می‌روند و در میان پایه‌ها از طبقه بالا تا طبقه پائین آبشارهای عریض است که از فراز بنشیب آب می‌ریزد و در عرصه هر یک از آن طبقه ها حوضهای کشکولی و غیر کشکولی بشکل مربع و مخمس است بعضی مشمن و مسدس

در میانشان فواره‌ها قرار دارد. در مرتبه و طبقه بالا تالاری است رفیع و عرصه وسیع و در طرف آن تالار بقرینه ارسی‌ها و گوشواره‌ها و ایوانهای متعدد، ساخته‌اند پوستهای خوبی و طرزهای دلکش و طالار مذکور دورویه است که روی دیگری بطرف خلوت و فضائی است که آنهم باغ مانند است دریاچه طولانی در وسط آن است.....

حاج میرزا ابوالحسن فسائی در کتاب فارسینامه نامری در مورد باغ و قلعه مذکور مطالبی مشرح زیرنگاشته است:

«باغ تخت قاجاریه در جانب شمال شیراز بمسافت يك ميل کمتر حصاری از چینه گل بر مبنای هزار من مازگندم کشیده انواع درختها را در آن کاشته‌اند و اکنون بیشتر آنها خشکیده قطع شده در جای آنها زراعت کنند.

بخت قمری و ناله نمی‌کنند به سحر

برفت بابل و دستان نمیزند به طبر

همان درخت که بودی چو قبه و مینا

همان زمین که نمودی چو سبزه رنگ حریر

نمانده هیچ از آن وصفها زبیش و ز کم

نمانده هیچ از آن حلقها قلیل و کثیر

در حصاری خراب و بی تعمیر باقی است در جنب صوبی این باغ پارچه کوهی به بلندی سی ذراع بیشتر بدرازی سد و پنجاه ذراع به پهنای سد ذراع بمسافت سد گام از کوه جدا شده در سال ۱۰۰۰ هجری قمری قراچه والی مملکت فارس برپشته این پارچه کوه عمارتی ملوکانه ساخته نامش را تخت قراچه گذاشت و جدولی را از تهران عظم شیراز جدا کرده از دامنه کوه شمالی شیراز در برابر این پشته رسانیده شتر گلوئیرا از زیر زمین گذرانیده داخل این عمارت نموده حوض و یاقبه آنرا آب داد بعد از سالها خراب گشته جز نامی از آن باقی نبود و در سال ۱۲۰۸ هجری قمری زمان شاهنشاه

۶ - پیشی و سد باغ به الله‌الاهی بود که بگوید من گندم در آنجا کاشته بودم.

نهار حضرت آقا محمد خان قاجار طاب نسراہ اساسی محکم و بنائسی مستحکم در جای عمارت تخت قراچه گذاشته تخت قاجاری فرمود و در سال ۱۲۶۹ بفرموده سلطان سپه‌یار گناه شاهنشاه حضرت ظل الله محمدشاه قاجار انارالله برهانه دامنه قبلی این عمارت را بچند مرتبه پرداخته طاق نماها ساخته صحن مرتبه را درختان نارنج کاشته مرتبه دیگر خوشه‌های کشکولی مرتب نموده باین ترتیب بآخر رسانیدند و در دامنه مرتبه آخرین آنها دو پلچه وسیعی در جای دریاچه پیشینش بساختند و از خیانت کفر کن یا کفر فرما آب را زیاد از هفته نگاه ندارد و در سه جانب این دریاچه درختهای سرو و کاج کاشته‌اند و در برابر عمارت درخت کاج تنومندی است که خاقان مغفور معظم شاهنشاه اعظم فتحعلیشاه قاجار طاب نسراہ در زمان جهان‌یابی خود در مملکت فارس آن را بدست مبارک خود کاشته و تا کنون مردمان شیراز آن را بچشم احترام می‌بینند و عمارت تخت قاجار از زیور جوانی عربی روی به پیری گذاشته چنانکه خدای تعالی فرمود ومن عمره نلکک فی الخلق .

این خلاصه مطالبی بود که در تواریخ دوره زندیه و قاجاریه در مورد باغ تخت و قلعه آن ذکر شده است با استغافه از یادداشت‌های فوق و با مراجعه و بازوید محل معلوم گردید ساختمان‌هایی که فعلاً در محل تخت قاجار وجود دارد قلعه‌ای است مربوط به اوایل دوره قاجاریه طبقات شش گانه که در سمت جنوبی قلعه در جلوی آن قرار دارد طرح آن قدیمی تر و مربوط به دوره اتابک قراچه میباشد . بنای فعلی قلعه در زمان آقا محمد خان قاجار در سال ۱۲۰۵ هجری قمری بنیان نهاده شده است و این قلعه در همان محل تخت قراچه بنیان شده است . در جلو قلعه و در سمت جنوب آن هفت طبقه وجود دارد که هر طبقه بصورت خیابان پهنی در کنار هم واقع شده‌اند . رویف آخر خیابانی است که برای رسیدن به قلعه وسایل نقلیه از آن عبور مینمایند . بنایی که در بالای آن در زمان آقا محمد خان قاجار نهاده شد آن را به تخت قاجار موسوم ساخت سلاطین بعدی قاجاریه نیز در تکمیل ساختمانهای قلعه اقدام نمودند

از جمله در زمان حکمرانی حسینعلی میرزا در زمان سلطنت فتحعلی شاه قاجار قسمتی از ساختمانهای قلعه ترمیم گردید و درخت سروی که هم اکنون در سمت شمالی ساختمان جنوبی غربی قلعه وجود دارد بوسیله بدست فتحعلی شاه قاجار کاشته شده است. در زمان سلطنت سایر پادشاهان قاجاریه نیز ساختمان مذکور تکمیل گردید و از جمله در سال ۱۲۶۱ بفرمان محمدشاه قاجار ساختمانهای قلعه تکمیل و در پائین قلعه در محفل باغ حوضها و فوارههای سنگی احداث نمودند که قسمتی از آب نماهای مذکور هم اکنون در محفل یادگان باقی است. بهر رو ایام ساختمانهای دوره قاجاریه قلعه رو بویرائی نهاده منتهی هیئت اصلی قلعه و این بندهی ساختمان بصورت اولیه در محفل باقی بود از جمله کاشیکاری نمای جنوبی ساختمان و لب بندهای سنگی و آزاره سنگی ایوان شرقی ساختمان بصورت اصلی در محفل باقی بود در زمان سلطنت اعلیحضرت رضاشاه کبیر ساختمان مذکور ترمیم و بصورت اولیه در آمدن پناک ساختمان نامبروه را مورد بررسی قرار میدهم.

وضع موجود ساختمان جنوب غربی قلعه

راه ورودی آن در سمت شمال قلعه قرار دارد قلعه های است آجری بسیار مستحکم که بر روی پشته طبیعی بنا نهاده شده است چهار برج در چهار گوشه آن به چشم میخورد. گرچه توسازی و تجدید ساختمان شده ولی پایه و شالوده اصلی خود را حفظ نموده است. دوسری ساختمان در داخل قلعه به چشم میخورد. یک ردیف ساختمان در سمت شمال قلعه و در داخل آن وجود دارد و در گوشه آن دو برج مدور به چشم میخورد. راه ورودی بر جها از داخل قلعه است کنگرهائی در دور دور برج نصب شده و سوراخهائی در پدنه برج دیده میشود که برای حفاظت قلعه در مواقع لازم و تیر اندازی تعبیه شده است. ساختمان اصلی دوره قاجاریه در گوشه جنوب غربی قلعه قرار دارد در سمت جنوبی قلعه ۷ طبقه با قاعات سنگ نیمه تراش ساخته اند که آخرین طبقه در

پائین خیابانی است که راه ورودی وسایل نقلیه به داخل قلعه است و در جلو آن باغ زیبائی از درختان سرو و کاج دیده میشود قلعه منظره بسیار زیبایی دارد و از فراز آن همه شهر شیراز بخوبی دیده میشود.

محور حیاط در قسمت جنوب بوسیله شش ردیف پله سنگی به طبقه آخری جنوب قلعه راه دارد پله مذکور تقسیم و مربوط باوایل دوره قاجاریه است. هیئت اصلی ساختمان در پی بندی آن کاملا حفظ شده است هشت اسیره کاشیکاری در نمای جنوبی ساختمان وجود دارد بین دو اسیره کاشیکاری آخر یک حاشیه وجود دارد که فاقد کاشیکاری است و امکان دارد که کاشیکاری آن فرو ریخته و از بین رفته باشد طرحهای بسیار زیبایی در کاشیکاری اسیرههای شرقی بکار رفته است و با قطعات کاشیکاری الوان بدسورت کنگرههای زیبائی تزئین شده است که در بین آنها کنگرههای کوچکتری بشکل صلیب چشم میخورد. لب بند بالای اسیرههای کاشیکاری و لب بند و ازاره سنگی ابواب سمت شرق ساختمان و پلکان سنگی جلو ابواب قدیمی و مربوط باوایل دوره قاجاریه و همان صورت و طرح اولیه در محل باقیمانده است در گوشه جنوب غربی ساختمان دیوار کوتاهی است که برج جنوب غربی قلعه را به ساختمان قدیمی مربوط میسازد و دو طاقما در دیوار مذکور دیده میشود در بالای طاقماهای مذکور دو لچکی کاشیکاری با قطعات کاشی الوان مربوط باوایل دوره قاجاریه باقی است در سمت جنوبی ساختمان مذکور ابوابی است که بوسیله راه پله بکنار برج مربوط میشود. در گوشه جنوب غربی قلعه یک ردیف پلکان آجری وجود دارد که راه ارتباط دیگر قلعه به باغ تخت بوده است که بهرور ایام شده دیده و بطوریکه در عکس ملاحظه میشود هم اکنون مشغول ترمیم دیوار مربوط به پلههای مذکور می باشد اسیرههای کاشیکاری نمای جنوبی ساختمان از نمونههای جانب کاشیکاری اوایل دوره قاجاریه محسوب میگردد نمای پی ساختمان در اطراف کاشیکاری از قطعات سنگ سرخ قام حجاری شده بسیار زیبایی تزئین شده است.

ساختمان اصلی قلعه دو طبقه بوده و در طبقه دوم آن دو اتاق دیده میشود. در طبقه اول دربی در سمت مشرق و در دیگری در سمت شمال ساختمان وجود دارد در شمالی به راهروئی مربوط میشود که به طبقه دوم بوسیله پلکانی ارتباط دارد. در طبقات اول و دوم در نمای جنوبی پنج پنجره تعبیه شده است درها همه جدیداً تهیه و بر آن نصب شده‌اند بطور کلی درها و پنجره‌ها و اسکلت ساختمان بر روی پی قدیمی ترمیم و ساختمان شده است. کف حیاط از قطعات سنگ سنگ فرش شده است. در گوشه شمال غربی ساختمان دو ساختمان در کنار هم وجود دارد که یکی آشپزخانه قلعه و دیگری حمام قلعه بوده‌است. در گوشه شمال شرقی و وسط قلعه حوض سنگی از دوره قاجاریه باقی‌مانده است که لبه و پاشویه آن از قطعات سنگ سرخ قام حجاری شده تهیه و نصب شده است و در کنار و نزدیک همین حوض درخت سرو معروفی که بدست فتحعلی شاه کاشته شده است دیده میشود. رویهم رفته قلعه مذکور را باید از نمونه‌های جالب و ارزنده قلاع دوره قاجاریه محسوب داشت که با وجودیکه بیشتر قسمت‌های قلعه نوسازی شده است معیناً هشت و شکل اصلی قلعه بواسطه موقعیت طبیعی آن محفوظ مانده است پی بندی ساختمان جنوب غربی قلعه و کاشیکارهای آن و ازاره سنگی ایوان شرقی همان صورت و طرح اولیه در محل باقی است برجها بجهت موقعیت طبیعی همان صورت اولیه نوسازی و در محل باقی است بهر حال بنظر میرسد که قلعه مذکور را باید تعمیر و ترمیم و نگاهداری نمود.